

ศาสตร์พระราชากับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย*

KING'S PHILOSOPHE AND COMMUNITY PARTICIPATION IN MANAGEMENT NONG KHAI CULTURE TOURIST ATTRACTIONS

ศิราณี ขำคม¹, พระครูพิศาลสารบัณฑิต² และ สมเดช นามเกต³

Siranee Khamkhom¹, Phrakhru Phisalsarabanthit² and Somdet Namket³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author Email: siraneekhamkhom@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนได้ศึกษาประเด็นศาสตร์พระราชากับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึง ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการนำเสนอสถานที่สำคัญๆทางประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรมของพื้นที่นั้น รวมถึงสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร การเร่งพัฒนา บูรณะ พื้นฟูมรดกให้อยู่ใน สภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว การเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว การเร่งฟื้นฟูความร่วมมือ กับท้องถิ่นอื่นๆ ใช้การสื่อสาร 2 ทางซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับถ้าสามารถทำทั้งสอง ประการได้สำเร็จเรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่าง ฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ นี่คือ หลักศาสตร์พระราชานี้ของในหลวงรัชกาลที่ 9

* Received 25 July 2023; Revised 27 August 2023; Accepted 31 August 2023

จังหวัดหนองคาย มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคาย โดยได้ทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว “เส้นทางความเชื่อ ความศรัทธาแห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดหนองคาย และเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกด้วย

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชา, การมีส่วนร่วมชุมชน, การบริหารจัดการ, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

In this article, the author studies the issue of king Rama VI and community participation in management. Nong Khai Cultural Tourist Attractions

Cultural tourism it is a tourism that focuses on allowing tourists to see art and culture. Traditions, way of life that are unique to each community the cultural attractions will present important historical sites and local customs, traditions, and cultures. Including valuable architecture That reflects the living conditions of people in each era as well.

The participation of the community in management, accelerating development, renovation and restoring the heritage to its original condition continuously. Increasing the variety of tourism increasing convenience measures safety and prevent exploitation of tourists Accelerating the revitalization of cooperation with other localities Use two-way communication, which is communicating both ways and back if both actions can be achieved. “Development” will end well when the parties understand each other. Both parties want to reach each other. Development will be mutually agreed upon by both the giver and the receiver. This is the royal philosophy of King Rama IX.

Nong Khai Province There is a management of cultural tourist attractions in Nong Khai Province. By making it a tourist route “Path of Faith” Faith of the Mekong Basin Nong Khai Province. To publicize and promote cultural tourism in the area of Nong Khai Province. And to stimulate the tourism economy within the province and creating jobs, creating careers, and generating income for the community as well.

Keyword: King science, Community involvement, Management, Cultural attractions

บทนำ

จากกระแสของการสนับสนุนการท่องเที่ยวของรัฐบาลซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายเร่งด่วนที่จะดำเนินการตั้งแต่ปีงบประมาณ 2557 อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวทั้งในประเทศและนอกประเทศ อันจะนำมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะเป็นกลไกหนึ่งในการกระตุ้นและขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในประเทศในการเติบโตแข็งแรง โดยรัฐบาลตั้งเป้าหมายปี 2566 สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้กลับมาอยู่ที่ร้อยละ 80 ของช่วงก่อนสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ กลับมาร้อยละ 50 หรือไม่ต่ำกว่า 20 ล้านคน ตลอดจนสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว 2.38 ล้านล้านบาท โดยเดินทางส่งเสริมการท่องเที่ยวกับนานาประเทศ หนึ่งในกลวิธีคือการบูรณาการปฏิทินท่องเที่ยวของทุกภาคส่วนที่มีความสอดคล้องกันทั้งในระดับประเทศ จังหวัด และท้องถิ่น และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทย และ OTOP นโยบายดังกล่าวนี้ นับเป็นนโยบายที่สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยิ่ง และมีเป้าหมายเพื่อต้องการให้มีการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าให้เกิดประโยชน์ ทางเศรษฐกิจ เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน โดยการที่รัฐสนับสนุนการบริหารจัดการที่ให้ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมคือชุมชนเป็นผู้ร่วมบริหารจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยการนำระบบคุณค่า ความเชื่อ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมที่มีอยู่อันเป็นอัตลักษณ์ มาส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่คุณค่า ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาชื่นชมทรัพยากรทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ของชุมชนในรูปแบบทางเศรษฐกิจ และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนมรดก ทางวัฒนธรรม โดยการผลักดันและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งในการบริหารจัดการมรดก ทางวัฒนธรรม ตลอดจนทำนุบำรุงรักษาให้อยู่คู่กับชุมชน อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดไป และปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ด้านกลไกของรัฐ ด้านประชาชน ด้านนักพัฒนา และการจูงใจ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดหนองคาย เป็นการท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ๆ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นการอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่เดิม และเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้น และได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่การดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1. เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม 2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ 3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว 4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่น 5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีทิศทางและแนวทางที่เหมาะสม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับบทบาทการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน

1. ความหมายของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งนำเสนอวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ความเป็นอยู่และประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ หรือการประกอบอาชีพ รวมถึงการนำเสนอโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์
2. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์
3. งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิม
4. ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
5. ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา
6. ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
7. ภาษาและวรรณกรรม
8. วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
9. ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน เทศกาลต่างๆ
10. ลักษณะงานและเทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

2. นโยบายภาครัฐในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นโยบายการท่องเที่ยว

นโยบายการท่องเที่ยว Ritchie และ Crouch (2003) ได้กล่าวว่า “นโยบายการท่องเที่ยวเป็นชุด ของกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ แนวทาง วัตถุประสงค์ และกลยุทธ์ในการพัฒนา และส่งเสริม การท่องเที่ยวที่กำหนดกรอบการทำงาน และรวบรวมการตัดสินใจในภาพรวม และเฉพาะเจาะจงที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่จัดขึ้นอยู่เป็นประจำในแหล่งท่องเที่ยว นโยบายการท่องเที่ยวยังสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

นโยบายการท่องเที่ยวภาครัฐ

เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2562 นายพิพัฒน์ รัชกิจประการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มอบแนวทางนโยบายในการขับเคลื่อนด้านการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) ยกกระดับความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว (Safe) 2) ส่งเสริมความสะอาดในแหล่งท่องเที่ยว (Clean) 3) ส่งเสริมความเป็นธรรม ในการท่องเที่ยว (Fair) รณรงค์และส่งเสริมผู้ประกอบการไม่ให้เอา

รต์เอาเปรียบนักท่องเที่ยว 4) ส่งเสริม การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและรักษ์สิ่งแวดล้อม (Sustainability) ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน

นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว

นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่มีการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ

1. เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม
2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ
3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว
4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่น
5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีทิศทางและแนวทางที่เหมาะสม

นโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

United Nations Environment Programmed and World Tourism Organization (2005) ได้ให้กรอบนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ 2 แนวทางคือ

1. ให้ลดผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวที่กระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เหลือน้อยที่สุด
2. สนับสนุนผลกระทบทางบวกจากการท่องเที่ยว ให้เกิดขึ้นมากที่สุดสร้างเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นอนุรักษ์ธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึง ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น จะเป็นการนำเสนอสถานที่สำคัญๆทางประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของพื้นที่นั้น รวมถึงสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี และมีแนวนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาของภาครัฐ ภาคเอกชน ในการอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาและต่อยอด แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีความยั่งยืน สืบต่อไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชน (community) หมายถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้นในการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่ร่วมกันใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น เมืองหรือสถานของชุมชนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ ชุมชน หมายถึง สังคมขนาดเล็กในชนบทที่ยังไม่พัฒนาหรือสังคมหมู่บ้านที่สมาชิกของสังคมยังมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และยังสามารถรักษาแบบแผนการดำรงชีวิตบางส่วนได้ และได้ตีความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในระดับเดียวกับคำว่า “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในระดับ “สังคมหมู่บ้าน” ซึ่งเป็นการช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์ชุมชน ทั้งนี้ เพราะคำว่า “หมู่บ้าน” สื่อความหมายให้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้าน หลาย ๆ บ้านหรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่งและเป็นหน่วยสังคมขนาดเล็กที่สุดที่สมาชิกของสังคมพัฒนาขึ้นตามธรรมชาติและต่อมาภายหลังทางราชการอาจจะกำหนดให้เป็น “หมู่บ้าน” ในความหมายของทางราชการ (ชยันต์ วรรณะภูติ, 2536)

กลุ่มของคนที่มาอยู่อาศัยรวมกันในเขตหรือบริเวณเดียวกันที่แน่นอน และต้องมีวิธีการดำเนินชีวิตคล้ายกัน มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันอยู่ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เดียวกันและมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในที่นี้ คือคนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนว่าที่มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2526)

แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมในชุมชน ดังนี้

โกวิท พวงงาม (2545) ได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็น 5 ประการ คือ

1. การร่วมกันค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าหากคนชุมชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของตนจะทำให้การดำเนินงานไม่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนจะมองไม่เห็นความสำคัญและการดำเนินงานก็ไม่สำเร็จตามเป้าหมาย

2. การร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนงาน โครงการ กิจกรรม ร่วมสร้างรูปแบบ ร่วมค้นหาวิธีการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเองและการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ปัญหาและแนวทางการดำเนินงาน จะทำให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (sense of belonging) นำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรม ที่วางไว้

3. การร่วมดำเนินกิจกรรม การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในกิจกรรมที่ได้วางไว้ให้บรรลุผลตามเป้าหมายบังเกิดผลดีแก่ชุมชน รวมทั้งร่วมปรับปรุงเสนอแนะระบบการบริหารงานพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การร่วมลงทุน คือการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการลงทุนในรูปแบบของทรัพยากรทางธรรมชาติหรือปัจจัยภายในที่มีอยู่ในชุมชนตามกำลังความสามารถของชุมชนเองแทนที่จะใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยภายนอกชุมชนทั้งหมด เป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

5. การร่วมติดตามประเมินผล ให้ชุมชนมีการประเมินผลการดำเนินการดำเนินงานนั้นว่าได้รับผลดีหรือใช้ประโยชน์มากน้อยเพียงไร รวมทั้งปัญหาอุปสรรคต่างๆจากการดำเนินงาน ซึ่งจะทำให้ชุมชนทราบผลการดำเนินงานว่าดีหรือไม่อย่างไร และนำไปใช้วางแผนแนวทางแก้ไขในโอกาสต่อไป

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

การที่ชุมชนจะเข้ามามีตามกำลังความสามารถและมีส่วนร่วมนั้น มีปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ 2543) มีดังนี้

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐจะต้องกำหนดนโยบาย จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น มีการสนับสนุนกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง นอกจากนี้ต้องมีการสร้างช่องทางในการเข้ามีส่วนของประชาชน โดยระบบต่างๆของราชการจะต้องเอื้ออำนวย และเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ท้ายที่สุดต้องมีการติดตามประเมินผลและให้การสนับสนุนภายหลัง

2. ปัจจัยด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรมและรับรองผลประโยชน์ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และเป็นผู้นำท้องถิ่น อีกทั้งต้องมีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือกับหน่วยงานอื่น และได้รับการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆอย่างต่อเนื่อง

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนา โดยนักพัฒนาต้องศึกษาชุมชน เพื่อจะนำมาใช้เป็นพื้นฐาน และได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมในทุกๆด้านในชุมชน ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของ

กระบวนการมีส่วนร่วม ชุมชนต้องค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งจะเป็นผู้กระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในงานพัฒนา นอกจากนี้ต้องเป็นผู้รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา และเป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการใหม่ๆ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4. ปัจจัยจูงใจ เป็นการได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโดยโครงการพัฒนาตอบสนองความต้องการของประชาชน

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อาจดำเนินการ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ ผู้นำชุมชนในพื้นที่เป็นเจ้าภาพหลักใน การจัดตั้ง คณะบริหารแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (DMO) และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน ราชการ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

หลักสัปปริสธรรม 7 ประการ

ความหมายของสัปปริสธรรม 7 พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 12 พ.ศ.2546 ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัปปริสธรรม 7 คือธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, คุณสมบัติของคนดี, ธรรมของผู้ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546)

สัปปริสธรรม 7 คือธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ หรือเป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม เป็นคนดี คนเก่ง มี 7 ประการ คือ 1) อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ 2) อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล 3) อตตัญญตา เป็นผู้รู้จักตน 4) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล 6) ปริสสัญญตา เป็นผู้รู้จักชุมชน 7) ปุคคลัญญตา หรือปุคคลโปปรัญญตา เป็นผู้รู้จักบุคคล (พระครู วินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ, 2556)

คำว่า สัปปริสธรรม แปลว่า ธรรมของสัตบุรุษ, ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ, ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของคนดี คำว่า สัตบุรุษ หมายถึง คนที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจาใจ คือมีพฤติกรรมถูกต้องตามทำนองคลองธรรมหรือเรียบร้อยดีไม่มีโทษ เป็นผู้มิจิตสงบระงับจากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน (แก้ว ชิตตะขบ, 2550)

สรุปว่า การนำหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ มาใช้ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือทำให้คนเป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม เป็นคนดี คนเก่ง เป็นผู้รู้จักเหตุ เป็นผู้รู้จักผล เป็นผู้รู้จักตน เป็นผู้รู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักกาล เป็นผู้รู้จักชุมชน เป็นผู้รู้จักบุคคล ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกด้านเป็นการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นในชุมชนได้แสดง ความหวัง ความต้องการ และความหวาดระแวงที่ต้องนำมารดกทางวัฒนธรรมไปใช้เป็นประโยชน์ทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ทำให้ชุมชนตระหนักถึงจุดเด่น จุดด้อย โอกาส

และอุปสรรคที่ต้องเผชิญซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนบูรณาการประสบการณ์และความเชี่ยวชาญท้องถิ่นร่วมกับวิทยาการจากนอกพื้นที่เพื่อวางแผนและกำหนดเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

แนวคิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538) ได้ให้ความหมายว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ เป็นไปเพื่อให้ได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ๆ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นการอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่เดิม และเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์ (2542) ได้สรุปความหมายการท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรงานประจำโดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้ หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่

ทวีป ศิริวิศมี (2544) กล่าวถึง ความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง ความประทับใจ การบริการ และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายศัพท์ "การท่องเที่ยว" (Tourism) ไว้ว่าเป็นคำที่มีความหมายค่อนข้าง กว้างขวางเพราะไม่ได้หมายถึงเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนาน บันเทิง เริงร่รยดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน

ชนัญ วงษ์วิภาค(2547) ให้ความหมาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวชื่นชม และศึกษาวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวนั้น บนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษา สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรหมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนจากสถานที่ที่ อยู่ประจำไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็น 5 ประเภท ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวงาน วัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต

ชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism)

2. แนวคิดด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย, 2550)

1. เร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่สร้าง แหล่งจำหน่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมบทบาทเอกชน ร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง

2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น

3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆโดยรอบทั้งด้านการตลาด การลงทุน และการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ตลอดจนพัฒนาคุณภาพการบริการการท่องเที่ยว รวมทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย

3. แนวคิดด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

แนวคิดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ภูสวัสด์ สุขเลี้ยง, 2545) ได้ให้แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ ในสังคม

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด

3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควร ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นเพราะจะเป็นเครื่องวัดความต้องการประเภทและจำนวนนักท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้นๆ

4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ

5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวังและต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรม และค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่

6. เงินทุนและแรงงานรวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

7. การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม และงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว

8. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

สรุปว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการเดินทางเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น โดยแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) การท่องเที่ยว เชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวพร้อมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว คือ 1.เร่งพัฒนา บุคลากร ฟื้นฟูมรดกให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง 2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว 3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว 4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ 5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก

ศาสตร์พระราชาในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

การสืบสานศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นกระบวนการนำศาสตร์พระราชาไปสู่การ ปฏิบัติให้เกิดผล หรือเรียกง่ายๆ ว่าการนำความรู้ในศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน หรือ 3 มิติ ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม สู่การพัฒนาประเทศให้มั่นคง ยั่งยืน ไปสู่การปฏิบัติจริง หรือเดินตามรอยเท้าพ่อ ในการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การนำองค์ความรู้ ด้านการกำหนด เป้าหมายของการเรียนรู้หรือการพัฒนางาน องค์ความรู้ด้านเนื้อหา ความรู้จากโครงการพระราชดำริ และอื่นๆ รวมทั้งการนำองค์ความรู้ในวิธีทรงงานมาใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงานของบุคคล ครอบครัว ชุมชน หรือ ขององค์กร มูลนิธิ หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาตนเอง พัฒนางานดำเนินชีวิต ดำเนินงาน

ในหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยองค์ความรู้ตามศาสตร์พระราชา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เดินตามรอยเท้าพ่อ สานต่องานที่พ่อทำ”

ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยหลักสำคัญ คือ

1. จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะหลักการนำทาง ประกอบด้วยสามห่วง สองฐาน คือความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัว มีฐานความรู้ และ ฐานคุณธรรม

2. วิธีการของศาสตร์พระราชาคือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยต้องเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา คน วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เข้าใจ หมายถึง การใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว การใช้และแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์การวิเคราะห์และการวิจัย การทดลองใช้จนได้ผลจริงก่อน เข้าถึง หมายถึงการระเบิดจากข้างใน เข้าใจกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา และสร้างปัญญาสังคม พัฒนา หมายถึง การพัฒนาที่ประชาชนเริ่มต้นด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองได้ และต้นแบบในการเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้

3. การประยุกต์แห่งศาสตร์พระราชา ต้องทำให้ด้วยความรัก ความปรารถนาและด้วยใจ ต้องประยุกต์ใช้อย่างยั่งยืน ไม่ยึดติดตำรา ปรับตามบุคคล ภูมิสังคม สภาพพื้นที่และสถานการณ์

4. ผลลัพธ์ ของศาสตร์พระราชาคือแผ่นดินโดยธรรมและประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยามตามพระปฐมบรมราชโองการ พออยู่พอกิน และ รู้รักสามัคคี อันเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ศาสตร์พระราชา หลักการทรงงานตามแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”

“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้นและระหว่างการดำเนินการนั้น จะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” ก็เช่นกันเมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้วจะต้องทำอย่างไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย ดังนั้นจะเห็นว่า เป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับ ถ้าสามารถทำทั้งสองประการได้สำเร็จเรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการพัฒนาคนเป็นสำคัญ นับเป็นกระบวนการทำงานแบบบูรณาการ และกระบวนการคิดบนรากฐานของ “การเข้าใจมนุษย์” ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมจากความเข้าใจ ศึกษาผู้คนด้วยการสังเกตและใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อเป็นการสืบสานพระราชปณิธาน และน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ตามหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่ใช้ทรงงานผ่านโครงการพระราชดำริ หลากๆโครงการ เพื่อให้ได้เรียนรู้กระบวนการคิดบนรากฐานของการเข้าใจมนุษย์ การเข้าถึงข้อมูลเพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการ การพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่จำกัดอยู่แค่มิติใดมิติหนึ่ง ตลอดจนการทดลองและปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน และสามารถประยุกต์ใช้ได้

สรุปได้ว่า การน้อมนำหลักศาสตร์พระราชา มาใช้ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้นเป็นขบวนการเข้าใจ การเข้าถึง และการพัฒนา คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณี และวัฒนธรรม และระหว่างนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” เมื่อรู้ปัญหาแล้วเข้าใจแล้วจะต้องทำอย่างไร ก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับถ้าสามารถทำทั้งสองประการได้สำเร็จเรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะเข้าถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ

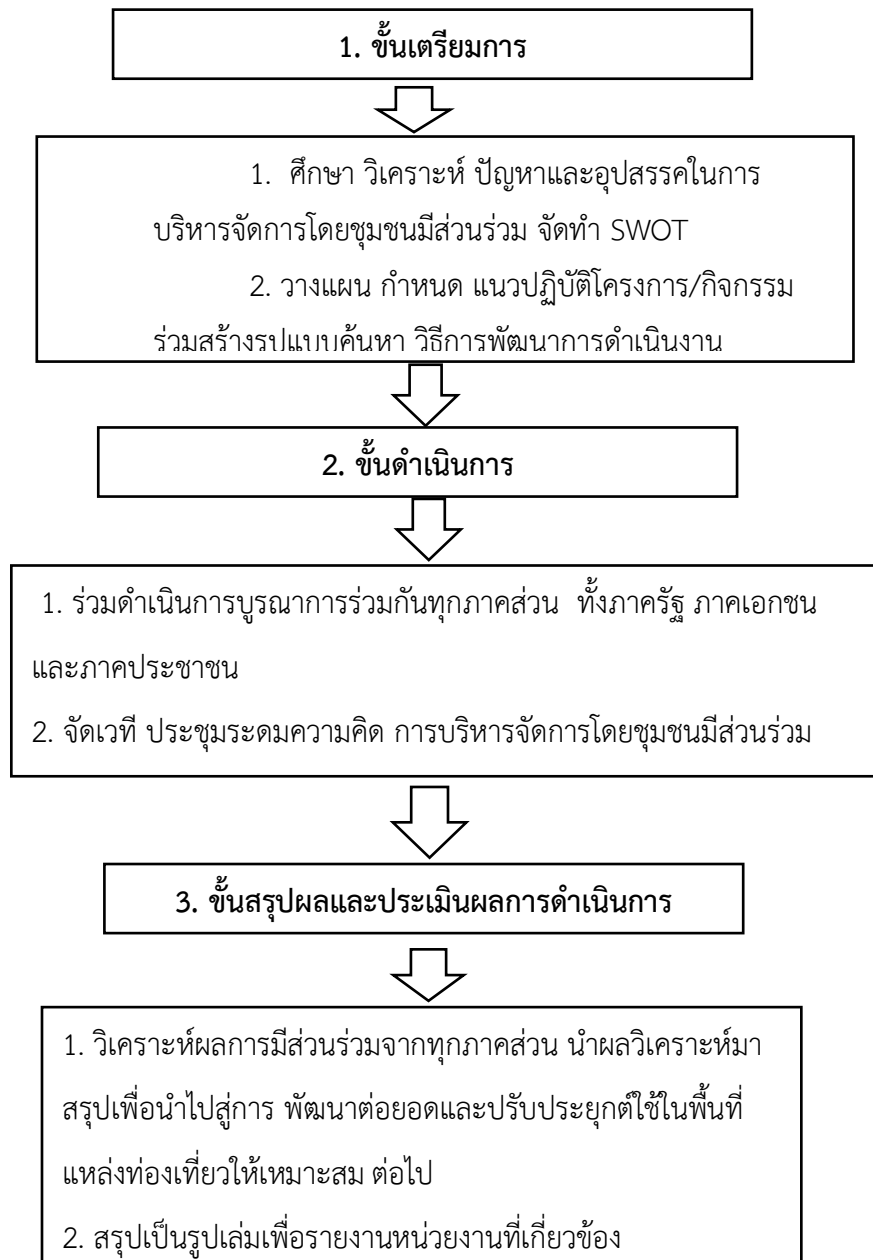
การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดหนองคาย

จังหวัดหนองคาย มีพื้นที่ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ที่มีคุณค่า และสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงาม สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคสมัยนี้ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี และได้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยได้มุ่งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันสร้างเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น อนุรักษ์ธรรมชาติและมรดก ทางวัฒนธรรม และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ ด้านกลไกของรัฐ ด้านประชาชน ด้านนักพัฒนา และการจูงใจ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดหนองคาย เป็นการท่องเที่ยวในเชิงสร้างสรรค์ เข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมใหม่ ๆ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นการอนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่เดิม และเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่แล้วให้เจริญยิ่งขึ้น และได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีหลักการดำเนินการที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1. เร่งพัฒนา บุรณะ พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม 2. เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ 3. เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความ

ปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว 4. เร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ
5. บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มี
ทิศทางและแนวทางที่เหมาะสม

1. การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย สามารถ
ดำเนินการ ตามขั้นตอนผังงาน (Flowchart) ดังนี้

2. “เส้นทางความเชื่อ ความศรัทธาแห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย” สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดได้จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว ดังภาพ

สรุปว่า จังหวัดหนองคาย มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคาย โดยได้ทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว “เส้นทางความเชื่อ ความศรัทธาแห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัด กระตุ้นการท่องเที่ยวภายในจังหวัดและเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นจะเป็นการนำเสนอสถานที่สำคัญๆทางประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของพื้นที่นั้น รวมถึงสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี และภาครัฐ ภาคเอกชน มีนโยบายส่งเสริมและพัฒนาของการอนุรักษ์ สืบสาน พัฒนาและต่อยอด แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีความยั่งยืน สืบต่อไป ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ได้นำหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการมาใช้ร่วมด้วย คือการทำให้คน

เป็นพลเมืองที่ดี มีศีลธรรม เป็นคนดี คนเก่ง เป็นผู้รู้จักเหตุ เป็นผู้รู้จักผล เป็นผู้รู้จักตน เป็นผู้รู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักกาล เป็นผู้รู้จักชุมชน เป็นผู้รู้จักบุคคล เพื่อชุมชนมีส่วนร่วมในทุกด้าน เป็นการเปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นในชุมชนได้แสดง ความหวัง ความต้องการ และความหวาดระแวงที่ต้องนำมารดกทางวัฒนธรรมไปใช้เป็นประโยชน์ทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ทำให้ชุมชนตระหนักถึงจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคที่ต้องเผชิญซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนบูรณาการประสบการณ์และความเชี่ยวชาญท้องถิ่นร่วมกับวิทยาการจากนอกพื้นที่เพื่อวางแผนและกำหนดเครื่องมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงดงามทางวัฒนธรรมของชุมชนอื่น โดยแบ่งประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) เป็นต้น การเร่งพัฒนาบูรณะ ฟื้นฟูมรดกให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยว การเพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยและป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว การเร่งฟื้นฟูความร่วมมือกับท้องถิ่นอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการส่งเสริมและพัฒนารับจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้นเอง การนำขบวนการเข้าใจ การเข้าถึง และการพัฒนา คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลาย ปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณี และวัฒนธรรมและระหว่างนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น “เข้าใจ” เราด้วยเพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเราประโยชน์คงจะไม่เกิดตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” เมื่อรู้ปัญหาแล้วเข้าใจแล้วจะต้องทำอะไร ก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งทางไปและกลับถ้าสามารถทำทั้งสองประการได้สำเร็จเรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้ดีเพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึงกันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งคู่ให้และผู้รับนี้คือหลักศาสตร์พระราชานองในหลวงรัชกาลที่ 9

จังหวัดหนองคาย มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคาย โดยได้ทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยว “เส้นทางความเชื่อ ความศรัทธาแห่งลุ่มน้ำโขง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดหนองคาย และเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2538). โครงการศึกษาการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ
กรณี ภาคใต้. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- แก้ว ชิตตะขบ. (2550). พุทธธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย.(2550). แนวทางการเสริมสร้างความ
พร้อมในการจัด
การศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการ
ปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- ชนัญ วงษ์วิภาค และคณะ. (2547). การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา.(2540). การศึกษาชุมชนการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยนต์ วรรณะภูติ. (2536).การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องาน
พัฒนา.ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. (2542). การวางแผนและพัฒนากาดตลาดท่องเที่ยว.กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีป ศิริรัศมี. (2544). การวางแผนพัฒนาและประเมินโครงการ. นครปฐม: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: เพรส
แอนด์ ดีไซน์.
- ประเวศ วะสี. (2542).เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.
กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.
- ปาริชาติวัลย์เสถียรและคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพระพุทธศาสนา ฉบับประมวลธรรม.(พิมพ์
ครั้งที่ 12).กรุงเทพมหานคร: กรมศาสนา.
- พระครูวินัยธรจักรี ศรีจารุเมธีญาณ และคณะ. (2559). บทบาทพระสงฆ์ไทยในสังคมยุคโลกาภิ
วัตน์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 4(1), 275-287.

- พจนา สวนศรี. (2546).คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.กรุงเทพมหานคร: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและ ธรรมชาติ.
- ภูสวัสด์ สุขเลี้ยง. (2545). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยโป่งผาลาดอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อนุเคราะห์ไทย.
- Cohen, E and Avieli, N. (2004). Food in tourism. Attraction and Impediment. Annals of Tourism Research Vol. 31 (4) Oct 2004,755-778.